

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และเสนอแนะ

การศึกษาขบวนการทางสังคมแนวใหม่ กรณีศึกษาเครือข่ายกลุ่มฮักเมืองน่านมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการก่อเกิด และพัฒนาการของกลุ่มทางสังคมในจังหวัดน่าน ปัจจัยที่นำไปสู่การรวมตัวกัน ขบวนการเคลื่อนไหว กลไกการทำงานของเครือข่ายความร่วมมือ ตลอดจนทัศนคติของ ผู้ที่เกี่ยวข้องในการให้ความหมายและคุณค่าของขบวนการ รวมถึงผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากผลของการขบวนการเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้น

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้เข้าร่วมทำ กิจกรรมกับกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษา และได้คลุกคลีผู้เกี่ยวข้องอยู่ตลอดเวลาตั้งแต่กลุ่ม เริ่มกิจกรรมขึ้น และได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษาระบบของรัฐ ผู้วิจัยจึงมีโอกาที่ได้พบปะ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ จึงทำให้มีความหลากหลายในวิธีคิด และวิธีทำงาน การได้มีส่วนร่วมสำคัญกับกลุ่มองค์กรที่ตนเองอยู่ใกล้ชิด และได้ทำงานร่วมด้วยนี้จึงถือได้ว่าการศึกษานี้เป็นทัศนคติของคนในชุมชน ที่มีโอกาสสัมผัสกับสังคมภายนอกแล้วมองย้อนกลับไปที่ชุมชนของตนเองว่ามีการรับรู้ มีการปรับตัว และการก่อเกิดอะไรบ้าง ในสถานการณ์ และสภาวะที่เป็นปัจจุบัน

วิธีการวิจัย ได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลที่ผสมผสาน กล่าวคือ มีการบันทึกจากการสังเกต การเข้าร่วมประชุมประจำปีของเครือข่ายย่อย และเครือข่ายใหญ่ การเป็นผู้ให้ข้อมูลแก่ผู้สนใจ มาศึกษาดูงาน การอ่านจากกรบันทึกข้อมูลต่าง ๆ แล้วจึงนำข้อมูลต่าง ๆ มาจัดเป็นหมวดหมู่ วิเคราะห์เชื่อมโยงประมวลผลเป็นข้อสรุปตามวัตถุประสงค์ โดยใช้เครือข่ายกลุ่มฮักเมืองน่านเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ ผลการวิจัยเป็นดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

5.1.1 การก่อเกิด และพัฒนาการของเครือข่ายกลุ่มฮักเมืองน่าน

กลุ่มฮักเมืองน่าน เริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ.2533 เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มพระสงฆ์ องค์กรชาวบ้าน และองค์กรพัฒนาเอกชนที่เป็นกลุ่มของลูกหลานชาวบ้านในท้องถิ่น ที่มีสำนึกต่อ มาตุภูมิ ตั้งแต่ระยะการก่อตัวจนถึงระยะปัจจุบันสามารถจำแนกพัฒนาการออกเป็นดังนี้

ช่วงก่อนปี พ.ศ.2533 เป็นช่วงเริ่มต้น มีการก่อตัวทางความคิด และการปฏิบัติต่าง ๆ ที่หลากหลาย เช่น พระสงฆ์ ผู้นำชาวบ้าน นักพัฒนาเอกชน ทั้ง 3 กลุ่มต่างก็ต่างคนต่างทำงาน ไม่ได้ประสานความร่วมมือการทำงาน โดยสรุปแล้วระยะแรกนี้เป็นการเรียนรู้จากปัญหาท้องถิ่น และมีการพัฒนามาความคิดสู่การปฏิบัติจริงเป็นรัฐธรรม

ช่วงปี 2533-2534 พระสงฆ์ องค์กรชาวบ้าน องค์กรพัฒนาเอกชน เกิดการเรียนรู้ร่วมกันโดยการจัดพิธีบวชป่า และสืบชะตาแม่น้ำมีราชการ เอกชน ชาวบ้าน นักธุรกิจ เข้าร่วมกิจกรรม โดยสรุประยะนี้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน จากการผสมผสานวิถีคิดของพระสงฆ์ และผู้นำชาวบ้าน และนักพัฒนาเอกชนทำหน้าที่ในการจัดหาข้อมูลและการจัดการ และมีการใช้ชื่อว่า "กลุ่มชักเมืองน่าน"

ช่วงปี พ.ศ.2535-2536 เครือข่ายกลุ่มชักเมืองน่าน ได้จัดตั้ง สำนักงานเลขานุการขึ้น เพื่อทำหน้าที่เป็นกลไกในการประสานงาน และผู้เฝ้าในระยะแรก ๆ ก็เปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงใหม่สู่ชุมชน ทั้งการจัดตั้งองค์กรชาวบ้านในที่แห่งใหม่ และขยายเครือข่าย และหาแนวร่วม โดยสรุประยะนี้มีการจัดตั้งสำนักงานเลขานุการในการทำหน้าที่ประสานงาน และอำนวยความสะดวกให้เกิดการขยายตัวของเครือข่าย และแสวงหาแนวร่วมในการทำงานเพิ่มขึ้น

ช่วง 2536-2540 เกิดการขยายเครือข่าย ตลอดจนมีภาคีความร่วมมือต่าง ๆ มากขึ้น และมีการสนับสนุนการทำงานเป็นพหุภาคี มีงบประมาณสนับสนุน และเตรียมตัวจดทะเบียนเป็นมูลนิธิชักเมืองน่าน

โดยสรุประยะนี้ มีการทำงานร่วมกับหลายภาคี และมีการสนับสนุนจากภาคีความร่วมมือต่าง ๆ และมีการเตรียมตัวที่จะจัดตั้งเป็นมูลนิธิ

ช่วง 2540 ถึงปัจจุบัน มีการขยายเครือข่ายอย่างกว้างขวางขึ้น และแต่ข่ายก็ได้แสดงผลในการขับเคลื่อนตัวเอง เป็นพลังขับเคลื่อนทางสังคมที่เข้มแข็งขึ้น กลุ่มย่อยต่าง ๆ ได้เริ่มฉีกตัวเองในระดับพื้นที่เป็นประชาคมระดับตำบล อำเภอ และระดับจังหวัด มีการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้านการบริหารจัดการพร้อมทั้งรณรงค์ในกรพื้นที่ และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ทั้งด้านดิน น้ำ ป่า และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเน้นภาวะกิจร่วมกันในการพัฒนาคน ชุมชน และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในจังหวัดน่าน มีพันธกิจร่วมกันในการมุ่งสร้างศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นให้สามารถพึ่งตนเองได้ นอกจากนี้ยังเชื่อมโยงเครือข่าย การเรียนรู้ร่วมกันให้กับท้องถิ่นโดยการขยายฐานของชุมชนตามประเด็นเนื้อหา และพื้นที่

5.1.2 ผลที่เกิดขึ้นจากขบวนการของเครือข่ายกลุ่มชักเมืองน่าน

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาเกิดกลุ่มองค์กรเครือข่ายทั้งหมด 293 องค์กร จึงทำให้มีศักยภาพในการพัฒนาตนเองและสังคมดังนี้

1) เครือข่ายการอนุรักษ์ป่าชุมชน มีการรักษาทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนในลักษณะเฉพาะหมู่บ้าน เครือข่ายลุ่มน้ำทั้งระดับตำบล และระดับอำเภอ โดยมีกิจกรรมที่หลากหลายเช่น การบวชป่า การป้องกันไฟป่า การเผยแพร่ความรู้เรื่องป่าชุมชน การจัดทำแนวกันไฟ การปลูกป่าทดแทน เป็นต้น เป็นกิจกรรมศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการปัญหาตนเอง ปัจจุบันมีเครือข่ายอนุรักษ์ป่าชุมชนถึง 85 แห่งมีพื้นที่มากกว่า 4 แสนไร่ โดยบางพื้นที่มีการอนุรักษ์สัตว์ป่าและนกอีกด้วย

2) เครือข่ายอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ เริ่มจากครั้งแรกที่บ้านดอนแก้ว อำเภอท่าวังผาจังหวัดน่าน ขยายเขตเป็นเครือข่ายตลอดลำน้ำน่าน และลำน้ำสาขา ปัจจุบันมีถึง 93 จุด มีบทบาทเป็นที่เพาะพันธุ์ปลา และเพิ่มผลผลิตในการจับปลาให้กับชาวบ้านนอกเขตอนุรักษ์

3) เครือข่ายเกษตรยั่งยืน เริ่มจากได้พาผู้นำชุมชนต่าง ๆ ไปศึกษาดูงานเกษตรกรรมยั่งยืน การปลูกพืชผสมผสาน และผู้นำเหล่านี้มีการปรับปรุง และทดลองในพื้นที่ของตนเอง ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทำให้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งกัน และกัน ปัจจุบันมีสมาชิก มากกว่า 280 ราย และได้รวมตัวกันเป็นชุมชนเกษตรยั่งยืน ได้ได้สร้างศูนย์การเรียนรู้ 3 แห่ง ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้บ้านแสงเทียน ศูนย์การเรียนรู้บ้านโป่งคำ และศูนย์การเรียนรู้รุ่งอรุณแห่งปัญญา

4) เครือข่ายกลุ่มออมทรัพย์ และธุรกิจชุมชน เพื่อรวมกลุ่มกันแก้ไขปัญหาความยากจน และส่งเสริมให้เกิดการพึ่งตนเองภายในชุมชน ให้รู้จักการออม เพื่อความมั่นคงในชีวิต และนำมาตั้งเป็นกองทุนให้สมาชิก ยืมไปประกอบการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ ปัจจุบันมี 59 กลุ่ม ธุรกิจได้ริเริ่มแล้วเช่น กลุ่มสตรีทอผ้า กลุ่มการทำไม้กวาด และกลุ่มการแพทย์แผนไทย

5) เครือข่ายพระสงฆ์ ได้มีการรวมตัวกันในระดับพระสังฆาธิการ ประมาณ 40 รูป เพื่อสนับสนุนชุมชนด้านจริยธรรม และจิตวิญญาณของความเป็นชุมชน

6) เครือข่ายเยาวชน เกิดจากการสนับสนุนให้องค์กรท้องถิ่นต่าง ๆ ได้สร้างผู้สืบสานอุดมการณ์ต่าง ๆ โดยได้จัดทำค่ายกิจกรรมแก่เยาวชน เพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม การป้องกันยาเสพติด ปัญหาโรคเอดส์ สืบทอดดนตรีพื้นบ้าน ปัจจุบันมีทั้งหมด 55 กลุ่ม

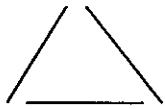
7) เครือข่ายประชาคม การจัดตั้งของเครือข่ายกลุ่มฮักเมืองน่านตั้งแต่ปี 2533 เป็นต้นมาได้กลายเป็นแม่แบบในการจัดการตนเองให้กับระดับพื้นที่ในท้องถิ่นต่าง ๆ ในรูปแบบที่รวมคนหลากหลายเช่นมีการจัดตั้งตนเองในระดับอำเภอเกิดขึ้น เช่น ชมรมฮักบ้านที่อำเภอท่าวังผา ชมรมคนป่อว่าที่อำเภอแม่จริม กลุ่มรักษสันติสุขที่อำเภอสันติสุข ชมรมรักษถิ่นรักไทยที่อำเภอนานหมื่น กลุ่มมิตรภาพภูเพียง กิ่งอำเภอภูเพียง กลุ่มฮักทุ่งช้างอำเภอทุ่งช้าง เป็นต้น การจัดตั้ง

ตนเองทำให้มูลนิธิชัยกเมืองน่านเปลี่ยนบทบาทเป็นเพียงพี่เลี้ยง หรือเป็นแม่ข่ายในบาง กิจกรรม เท่านั้น ในอนาคตจะได้อาศัยเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่สม่ำเสมอ อันจะทำให้ชุมชนต่าง ๆ ค้นพบทางออก และทำให้ชุมชนอยู่รอดอย่างยั่งยืน และสามารถพึ่งตนเองได้ในระยะยาวต่อไป

ตารางที่ 1 แสดงเกยวความสัมพันธ์ของการก่อเกิด ปัจจัย / เงื่อนไขในการดำรงอยู่ และเหตุปัจจัยนำไปสู่การรวมตัวกัน

การก่อเกิด	ปัจจัย / เงื่อนไข ในการดำรงอยู่	เหตุปัจจัยนำไปสู่การรวมตัวกัน
<p>(6) การสร้างกลุ่ม และการสร้างเครือข่าย</p> <p>(7) เวทีเรียนรู้ และการสร้างทาง เลือก ที่หลากหลาย</p> <p>(8) การประกอบกิจกรรมทาง สังคม / การประกาศตัวสู่สาธารณะ</p>	<p>(5) ผู้นำบารมี</p> <p>(1) ยุทธวิธี หรือ กลวิธีการทำงาน</p>	<p>(2) ความต้องการอนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากร</p> <p>(3) วิกฤตปัญหา</p> <p>(4) ความสับสนความวุ่นวาย จากปัญหา</p>

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบ ระบบคุณค่า โครงสร้างองค์การกระบวนการเรียนรู้ และ
พลังขับเคลื่อนที่สำคัญ

	พ.ศ. 2533-2535	พ.ศ. 2536-2539	พ.ศ. 2540-2543
ระบบคุณค่า(Value or Vitue)	ระบบคุณค่าจากการประยุกต์พิธีกรรม ความเชื่อเรื่องผี พุทธศาสนาในการอนุรักษ์ป่าไม้	อุดมการณ์ฮักแผ่นดินถิ่นเกิด ผนึกเป็นเครือข่ายฮักเมืองน่าน	อุดมการณ์ชุมชนเข้มแข็งฮักเมืองน่านและประชาสังคม
องค์กร Civic structure space	เป็นคณะอาสาสมัครในการจัดกิจกรรมสืบชะตาแม่น้ำและบวชป่า มีการเพิ่มบุคลากรอาสาสมัครจากหลากหลายอาชีพเพิ่มขึ้น เช่น NGOs ราชการ ผู้นำชาวบ้าน ผู้นำศาสนา นักข่าว	จัดตั้งศูนย์ประสานงาน กำเนิดเครือข่ายเนื้อหาต่างๆ คือ เครือข่ายป่าชุมชน เครือข่ายอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ	ขยายพื้นที่ทางสังคมจากศูนย์ประสานงาน เครือข่ายฮักเมืองน่าน ศูนย์ประสานงานประชาคม จ. น่าน วิทยุชุมชน สมัชชาเยาวชน เครือข่ายฮักเมืองน่านระดับอำเภอ
กระบวนการเรียนรู้	ผ่านกิจกรรม การบวชป่า และการสืบชะตาแม่น้ำ อาศัยทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น	การอนุรักษ์สายน้ำ การจัดการป่าชุมชน การปลูกป่า การระดมทุนเงินออมระบบเกษตรกรรมยั่งยืน	การช่วยเหลือผู้ยากลำบาก การข้ามเครือข่าย การตั้งพลังประชาคมท้องถิ่น การใช้เทคนิคการประชุมอย่างสร้างสรรค์ เช่น AIC, FSC, Mata plan
Force พลังขับเคลื่อนที่สำคัญ	พระครูและพลังศรัทธาในพุทธศาสนา และประเพณีวัฒนธรรมพื้นบ้านล้านนา	เครือข่ายฮักเมืองน่าน	

ตารางที่ 3 แสดงความหลากหลายของกลุ่มฮักเมืองน่านและเครือข่าย

กลุ่มองค์กร	องค์ประกอบ ของคนและ องค์กร	พื้นที่	รูปแบบกิจกรรม	ประเด็นความ สนใจ เนื้อหา
1. เครือข่าย องค์กรชาว บ้านรักษา ชุมชน	- ผู้นำชุมชน รักษาป่า - ที่ปรึกษา ได้แก่ พระสงฆ์ นักพัฒนา และนักการ- เมืองท้องถิ่น	- 110 ป่า ครอบคลุม ทุกอำเภอ ในจังหวัด น่าน	- ตรวจป่า - บวชป่า - แนวกันไฟ - การปลูกป่าเสริมด้วย ไม้ท้องถิ่น - การฟื้นป่าโดยวิธีธรรมชาติ - ผลักดัน พรบ.ป่าชุมชน - การประชุมแลกเปลี่ยน เรียนรู้ภายในเครือข่าย และข้ามเครือข่าย - ภาพจำลองแผนที่ป่า	- การจัดการป่า โดยชุมชน - พรบ.ป่าชุมชน
2. องค์กร ชาวบ้าน รักษาลุ่มน้ำ น่านและ แม่น้ำสาขา	- ผู้นำชุมชน - พระ - เขาวชน - ที่ปรึกษา ได้แก่ นักพัฒนา- เอกชน ครู เจ้าหน้าที่- สาธารณสุข และเจ้าหน้าที่ ประมง	- 93 กลุ่มเป็น ชุมชนที่ตั้ง อยู่บนฝั่ง น่านและ แม่น้ำสาขา	- กันเขตอนุรักษ์ - สืบชะตาแม่น้ำ - ฝายป่าพันธุ์ปลา - โป๊ะคูปลา - กองทุนอาหารปลา - การท่องเที่ยว	- การฟื้นฟู สัตว์น้ำ - การรักษา คุณภาพน้ำ - การพักผ่อน หย่อนใจและ การท่องเที่ยว

ตารางที่ 3 (ต่อ)

กลุ่มองค์กร	องค์ประกอบ ของคนและ องค์กร	พื้นที่	รูปแบบกิจกรรม	ประเด็นความ สนใจ เนื้อหา
3. เครือข่าย เยาวชน	- แกนนำ เยาวชน - ที่ปรึกษา ได้แก่ พระสงฆ์ นักพัฒนา เยาวชน นักสาธารณสุข ครู นักกฎหมาย	- 55 กลุ่มใน อ.เมือง กิ่ง อ.ภูเพียง อ.สันติสุข อ.บัว อ.เวียงสา อ.แม่จริม อ.ทุ่งช้าง อ.ท่าวังผา อ.เชียงกลาง	- ค่ายเยาวชน - สื่อละครและการแสดง พื้นบ้าน - อาชีพเยาวชน - บวชเรียนภาคฤดูร้อน - การรณรงค์รักษา สิ่งแวดล้อม - การรณรงค์ปัญหาเอดส์ และยาเสพติด - รายการวิทยุเด็กและ เยาวชน	- การสืบทอด ความรู้และภูมิ- ปัญญาจาก บรรพบุรุษ - การฝึกฝน ทักษะชีวิต - ทักษะการสื่อ สารเพื่อความรู้ ในท้องถิ่น
4. เครือข่าย พระสงฆ์	- พระสังฆา- ธิการที่ผ่าน การฝึกอบรม หลักสูตร พระธรรมกาย วัดชล ประทาน รังสฤษฏ์ อ.ปากเกล้า จ.นนทบุรี	- พระสังฆา- ธิการ 40 รูป ในทุก อำเภอของ จังหวัดน่าน	- การบวชภาคฤดูร้อน - โรงเรียนปริยัติธรรม - การประชุมแลกเปลี่ยน ความรู้ระหว่างพระสงฆ์ เครือข่ายชาวบ้าน นักพัฒนาและราชการ - การสนับสนุนองค์กร ชุมชนในการจัดการด้าน สิ่งแวดล้อมและพัฒนา ชุมชน	- บทบาท พระสงฆ์ใน การช่วยเหลือ สังคม - เผยแพร่จริย- ธรรมและหลัก คำสอนของ พุทธองค์

ตารางที่ 3 (ต่อ)

กลุ่มองค์กร	องค์ประกอบ ของคนและ องค์กร	พื้นที่	รูปแบบกิจกรรม	ประเด็นความ สนใจ เนื้อหา
5. เครือข่าย เกษตร ยั่งยืน	- ผู้นำ เกษตรกร	- 4 กลุ่ม จำนวน 300 ราย ได้แก่ อ.สันติสุข อ.ท่าวังผา อ.บ่อเกลือ อ.นาน้อย กิ่ง อ.ภูกเพียง	- อนุรักษ์ทรัพยากร พันธุกรรมพืช - ค้นหาเทคนิคเกษตรที่ เหมาะสม - โรงเรียนเกษตรกร - การฝึกอบรมการศึกษา ดูงาน - การตลาดทางเลือก	- ระบบเกษตร กรรมยั่งยืน - การรักษาความ หลากหลาย ของพันธุกรรม พืช
6. เครือข่าย ออมทรัพย์	- ผู้นำสตรี - ผู้นำเกษตร กรรม - เยาวชน - พระสงฆ์ - นักพัฒนา เอกชน - ครู	- 39 กลุ่มใน อ.บัว อ.แม่จริม อ.สันติสุข กิ่ง อ.ภูกเพียง	- การให้ความรู้สมาชิก ด้านการจัดการเงิน - การส่งเสริมการออม - การให้สวัสดิการสมาชิก ได้แก่ การปันผล และ ประกันสุขภาพ - เครือข่ายการเรียนรู้ ด้านการเงิน	- ธนาคารชุมชน - การจัดสวัสดิการ

5.2 การอภิปรายผล

การก่อเกิดและพัฒนาการของเครือข่ายอัครเมืองน่าน

การก่อรูปเครือข่ายอัครเมืองน่าน เป็นการริเริ่มขึ้นจากกลุ่มแกนนำในระดับท้องถิ่นที่อยู่ชนบทที่ผสมผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมจากผู้นำชุมชน ชาวบ้านอาศัยพลังศรัทธาที่มีต่อผู้นำทางพุทธศาสนา และอาศัยข้อมูลใหม่ที่ต้องอาศัยการประสานงานและบริหารจัดการจากนักพัฒนาเอกชน มาผนวกผสมกลมกลืนกัน จากการที่เขาเหล่านั้นเผชิญเหตุวิกฤตการณ์ ปัญหาสังคมที่

ซับซ้อนขึ้นเกินกว่าที่จะแก้ไข จึงมีการก่อรูปรวมตัวกัน มีวัตถุประสงค์ร่วมกันจึงนำไปสู่จิตสำนึก (Civic consciousness) (ชูชัย ศุภวงศ์, 2539)

อย่างไรก็ตามในระยะต้นรูปแบบที่เริ่มจากปัญญาชน ชาวบ้าน ผู้นำศาสนา และนักพัฒนาเอกชนยังไม่มีหลากหลาย จนกระทั่งเครือข่ายของชุมชนองค์กรชุมชนได้ขยายเขตไปอย่างกว้างขวางขึ้น จึงได้มีการระดมความร่วมมือจากส่วนต่าง ๆ เข้ามาทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน หรือภาคสังคม ในลักษณะหุ้นส่วนกัน

ผลการศึกษาชี้ว่าการริเริ่มสร้างสรรค์ในเบื้องต้นไม่จำเป็นที่จะต้องมีภาคีมากมาย หลายฝ่ายก็สามารถนำไปสู่ความร่วมมือกับภาคีอื่น ๆ ภายหลังได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลการศึกษานี้ พบว่าการก่อตัวจากชาวบ้านที่แข็งขัน และขยายตัวเป็นเครือข่ายจะทำให้เป็นพลังสำคัญในการร่วมมือกับภาครัฐ ภาคเอกชน เพื่อแก้ไขปัญหาหรือกระทำการบางอย่างให้บรรลุวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ ด้วยความรัก ความสมานฉันท์ ความเอื้ออาทรต่อกันภายใต้ระบบการจัดการโดยมีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย (Civic network) (ชูชัย ศุภวงศ์, 2539)

การพัฒนาองค์ความรู้ของเครือข่ายเริ่มจะมีความหลากหลายและสอดคล้องกับข้อเสนอว่าด้วยความร่วมมือลักษณะ “เบญจภาคี” (นพ. ประเวศ, 2537) ในฐานะที่เป็นกลยุทธ์หรือเครื่องมือสำคัญในการทำงานร่วมกันจากการรวมตัวเป็นกลุ่ม ซึ่งสามารถพิจารณาจากองค์ประกอบ

- 1) ชุมชน ได้แก่ องค์กรประชาชนในการรักษาป่าชุมชน องค์กรชุมชนในการรักษาแม่น้ำและอาสาสมัครที่ทำงานเป็นคณะทำงานสำนักงานเลขานุการ
- 2) รัฐ ได้แก่ หน่วยงานราชการในพื้นที่ที่อำนวยความสะดวกและให้การสนับสนุนกิจกรรมของเครือข่าย ได้แก่ วิทยาลัยสารพัดช่างน่าน ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดน่าน และโรงพยาบาลน่าน
- 3) นักวิชาการ พบว่ามีนักวิชาการที่คอยให้คำแนะนำปรึกษาจากหลายแขนง เช่น ผู้เชี่ยวชาญด้านพืช สถาบันเทคโนโลยีการเกษตรในจังหวัดน่าน นักวิชาการจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และอาจารย์มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นต้น
- 4) องค์กรเอกชน องค์กรการกุศล และสื่อมวลชน การศึกษาพบว่าบทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนในการให้ข้อมูลข่าวสารและการสนับสนุนการเคลื่อนไหวที่สำคัญ นอกจากนั้นการศึกษายังพบว่าสื่อมวลชนทั้งส่วนกลางและในท้องถิ่น ได้ช่วยเหลือในการรายงานผลงานและกิจกรรมการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของเครือข่ายให้สาธารณะได้รับทราบ

5) นักธุรกิจเอกชน ซึ่งนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในการสนับสนุนให้การเคลื่อนไหวของชุมชนไปได้อย่างมีพลัง ซึ่งพบว่าความร่วมมือของชุมชนและกลุ่มบริษัทเอกชน ดังกรณีตัวอย่างการปลูกป่าพัฒนาชุมชน

การเคลื่อนไหวเครือข่ายอีกเมืองน่านจึงเป็นไปตามองค์ประกอบในลักษณะ “พหุภาคี” แต่อย่างไรก็ตามผลสำเร็จขององค์กรชุมชนเป็นเหตุผลสำคัญเบื้องต้นแล้วค่อยจึงเพิ่ม ภาควิชาความร่วมมือ อื่น ๆ เพิ่มขึ้น

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอเพื่อการพัฒนา

1) เกิดขึ้นของเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนที่เคลื่อนไหวจากรากหญ้า ดังกรณีของเครือข่ายอีกเมืองน่าน เมื่อดูที่อายุและประสบการณ์ยังถือว่าน้อยมาก การเติบโตขึ้นในอนาคตจำเป็นต้องมีปัจจัยเอื้อและสิ่งแวดล้อมที่ดี จากประชาชน และสาธารณะให้รับรู้รับทราบ

2) พิจารณาจากทุนทางสังคมที่สนับสนุนเครือข่ายนอกทุนวัฒนธรรมชุมชน ทุนทรัพยากรธรรมชาติแล้ว ข้าราชการ พลเมืองก็มีจำนวนไม่น้อยในการหนุนช่วยผลักดัน ซึ่งจะมีผลทำให้เกิดการอำนวยความสะดวกให้กับภาคประชาชน การพิจารณาหนุนช่วยหรือไม่ดีควมว่าการทำงานของข้าราชการ พลเมืองเหล่านี้จะเลเยต่อหน้าที่ราชการ

3) บทเรียนที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวจากผู้ที่มีสนใจและมีประสบการณ์หลากหลาย ได้เกิดการสร้างสรรค์ความคิดและนวัตกรรมใหม่ ๆ ขึ้นมาด้วย เช่น เทคนิคและการทำงานของนักพัฒนา เทคโนโลยีการพัฒนาพันธุ์พืช เทคโนโลยีการเกษตรยั่งยืน การจัดการป่าชุมชนและการจัดการแม่น้ำ บทเรียนเหล่านี้ควรที่จะได้รับการเผยแพร่ไปยังชุมชนอื่นๆ

5.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัย

1) การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีปรากฏการณ์ ที่สัมพันธ์ซับซ้อน และคุณลักษณะของชุมชนก็เป็นลักษณะใหม่ที่ยากจะทำความเข้าใจ ผู้วิจัยเองมีข้อจำกัดในทางทฤษฎี จึงมีข้อเสนอว่าควรมีการวิจัยที่มีทีมจากสหสาขา เพื่อที่จะเข้าใจให้ถ่องแท้ยิ่งขึ้น ถ้าแม้ว่าการเติบโตของภาคประชาชน คือคำตอบในการนำสู่การพัฒนาพื้นฐานประชาธิปไตย การจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาเศรษฐกิจ และปัญหาสังคม

2) นวัตกรรมที่เกิดขึ้นจากเครือข่ายอีกเมืองน่านควรจะได้รับการศึกษาดูอย่างเฉพาะด้านเพื่อการเผยแพร่ต่อไปยังชุมชนอื่น ๆ เช่น การจัดการระบบเกษตรยั่งยืน การพัฒนาพันธุ์พืชพื้นบ้าน เทคนิคการทำงานของนักพัฒนา อาสาสมัครและชุมชน การจัดการธนาคารชุมชน

การจัดการป่าชุมชน การจัดการแม่น้ำและทรัพยากรสัตว์น้ำ บทบาทพระสงฆ์ นักพัฒนาเอกชน ชุมชนต้นแบบในการพัฒนาเยาวชนและการฝึกอบรมวิชาการ บทบาทภาครัฐในการสนับสนุน ภาคประชาสังคม

3) การวิจัยเพื่อพัฒนาของชุมชนท้องถิ่น ควรมีการวิจัยสนับสนุนงานพัฒนา แก่ชุมชนท้องถิ่นแล้วมีการวิจัยตามไปด้วย โดยกระบวนการคิดค้นและมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ทั้งด้านการผลิต ด้านเศรษฐกิจของชุมชน ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ด้านกระบวนการกลุ่ม

4) การวิจัยเพื่อเสริมสร้างอำนาจให้ท้องถิ่นโดยผ่านสื่อชุมชนประเภทต่าง ๆ ว่า มีโอกาส และแนวทางเป็นอย่างไร